

2004 Rekorlar Yılı

Erinç Yeldan, 6 Nisan 2005

Devlet İstatistik Enstitüsü geçtiğimiz Perşembe günü 2004'e ilişkin milli gelir tahminlerini yayınladı. Böylece 2004'ün makro büyüklüklerini bir bütün olarak değerlendirme fırsatını yakalamış olduk. Milli gelirin reel olarak yüzde 9.9 oranında artış gösterdiği 2004'e ilişkin önemli makroekonomik gözlemleri bu yazıda ele almak istiyorum. Bu amaçla, aşağıdaki özet tabloda son üç yılın özet gelişmeleri sunulmaktadır.

	2002	2003	2004
GSMH Reel Büyüme Hızı (%)	7.8	5.9	9.9
<i>GSMH'ye Oran Olarak (%)</i>			
I. Dış Denge:			
Cari İşlemler Açığı	-0.8	-2.8	-5.1
Finansal Sermaye Girişi ^a	0.6	4.2	6.5
Dış Borç Stoku	76.2	59.3	52.6
II. Konsolide Bütçe:			
İç Borç Stoku	54.5	54.5	52.3
Faiz Dışı Fazla	4.1	5.1	6.1
III. İşgücü Piyasası:			
İşsizlik Oranı (%)	10.3	10.5	10.3
İstihdam (milyon kişi)	21.354	21.147	21.791

a. Ödemeler Dengesi Finans Hesabı Dengesi artı Net Hata Noksan kalemi.

I. Dış Denge

2002-2004 döneminde *cari işlemler açığı* 1.5 milyar dolardan, 15.5 milyar dolara yükselmiş, milli gelire oran olarak da 5-misli büyümüştür. Cari açığın finansmanı, 2002'de 1.3 milyar dolar düzeyinde olan ve 2004 sonunda 19.7 milyar dolara fırlayan finansal sermaye girişleri ile sağlanmıştır. Cari açığın da üstünde seyreden bu tür finansal sermaye akımları bir yandan dış borç stokunu arttırırken, bir yandan da döviz piyasalarında TL'nin değerlenmesine olanak sağlamıştır. Böylece, 2002 sonunda 130.4 milyar dolar olan dış borç stoku, 2004 sonunda 161.7 milyar dolara çıkmıştır. Dolayısıyla, son iki yılda Türkiye dış borç stokunu dolar bazında yüzde 24 oranında arttırmıştır. Son iki yılın *birikimli* milli gelir artışının yüzde 16.4 olduğu düşünülürse, 2002-sonrası büyüme konjonktürünün gerçekte nereden kaynaklandığı rahatlıkla anlaşılacaktır.

Dış borçlardaki “rekor” artışa karşın, dövizin fiyatının ucuzlaması sayesinde dış borç stokunun milli gelire oranı hızlı bir düşüş izlenimi vermekte ve milli gelirin dışarıdan “hormonlanmış” gerçek yüzünü gizlemektedir.

II. Maliye Politikası

Türkiye söz konusu dönemde konsolide bütçesinde milli gelire oran olarak, sırasıyla, yüzde 4.1, yüzde 5.1 ve yüzde 6.1 düzeyinde *faiz dışı fazla* yaratmıştır. Kamu'nun faiz ödemeleri haricindeki bütün harcamalarının durdurularak, kamu hizmetlerinin geriletmesi pahasına elde edilen bu kaynağın yegane amacı “borç stokunun yükünün hafifletilmesi ve borçların döndürülebilmesidir”. Uluslararası ölçekte “rekor” sayılabilecek düzeydeki faiz dışı fazlalara karşın, konsolide bütçe iç borç stokunun milli gelire oranı 2002 ve 2003’de yüzde 54.5 düzeyinde çakılı kalmış; 2004’ün “rekor” büyümesi altında ise sadece yüzde 2.2’lik bir gerileme göstermiştir. Hem büyüme hızının, hem de faiz dışı fazla performansının rekorlar kıldığı böylesi bir konjunktürde iç borç stokunun yükünün sadece yüzde 2.2 oranında düşürülebilmiş olması, büyüme hedeflerinin yarı yarıya azaltılmasının planlandığı 2005 ve sonrasında, Türkiye’nin borç dinamiklerinin kontrolden çıkabileceği endişesini gündeme getirmektedir.

III. İşgücü Piyasası

2002’de yüzde 10.3, 2003’te de yüzde 10.5 düzeyinde olan *açık işsizlik oranı* 2004’ün olağanüstü büyüme performansı altında sadece *binde 2*’lik bir gerileme göstererek yüzde 10.3 olarak gerçekleşmiştir. 15-24 yaş arasını veren *genç nüfusta işsizlik oranı* ise 2004’te yüzde 19.7 düzeyindedir.

Son iki yılda istihdam edilenlerin sayısı toplam olarak sadece 437 bin kişidir. Bu da iki yılda sağlanan istihdam artışının sadece yüzde 2 olduğunu ifade etmektedir. İki yılda milli gelirin birikimli olarak yüzde 16.4 büyüdüğü bir ortamda, istihdamdaki artışın sadece yüzde 2 düzeyinde kalmış olması, söz konusu büyümenin *istihdam yaratmayan* ya da *işsiz büyüme* niteliklerini açığa çıkarmaktadır.

Türkiye’nin 2004 milli gelirinin “rekor” kırdığı geçtiğimiz haftadan bu yana sıkça dile getirilmektedir. Aslında 2004’te kırılan rekorların sadece bu hormonlanmış rakamda değil, aynı zamanda Cumhuriyet tarihinin “en yüksek cari işlemler açığı”; “en yüksek dış borç stoku”; “en yüksek faiz dışı fazla”; (ve buna rağmen iç borç stoku yükünde anlamlı düzeyde sağlanamayan gerileme) ve nihayet “istihdam yaratmayan büyüme performansı” kategorilerinde de gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

Bu sürecin ardında yatan makroekonomik fiyatların analizine gelecek hafta devam edeceğim.